

Region Skåne

Handlingsplan för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)

2013-2015

Handlingsplan för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) 2013-2015

Bakgrund och syfte

Hälso-och sjukvårdsnämnden antog 2011 en *Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa 2011-2015*. Utifrån den beslutade strategin förligger ett behov att ta fram konkreta handlingsplaner samt att se över strukturen för den samlade vården för sexuell och reproduktiv hälsa i Region Skåne. Syftet är att *Handlingsplan för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) 2013-2015*, ska fungera som en tydlig inriktning för hur arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa ska bedrivas i Region Skåne.

Inledning

Reproduktiv och sexuell hälsa inbegriper allt som har med sexualitet och fortplantning att göra. WHO definierar sexuell och reproduktiv hälsa som ett:

”Tillstånd av fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande i allt som gäller det reproduktiva systemet och dess funktioner”¹

Med avstamp i WHO:s definition arbetar Region Skåne för en god sexuell och reproduktiv hälsa för hela befolkningen i Skåne oberoende av kön, ålder, social bakgrund, sexuell läggning, etnisk eller kulturell bakgrund samt mental och fysisk hälsa. I Region Skånes *Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa 2011-2015* finns följande övergripande mål:

¹ World Health Organisation 2013

Övergripande mål

- Att förebygga sexuellt överförbara infektioner inklusive hiv
- Att förebygga oönskade graviditeter
- Att förebygga sexuellt våld, könsstympning och prostitution
- Att förebygga våld och diskriminering på grund av sexuell läggning

Prioriterade målgrupper

I den nationella strategin mot hiv/aids och vissa andra sjukdomar², identifieras sju riskutsatta grupper: *Män som har sex med män (MSM), personer med injektionsmissbruk, personer med utländsk bakgrund, ungdomar och unga vuxna, utlandsresenärer, gravida kvinnor samt personer som är utsatta för prostitution.*

Region Skåne arbetar med insatser för samtliga riskutsatta grupper men har valt att prioritera de fyra första grupperna samt *personer utsatta för sexuellt våld och individer med funktionsnedsättning*. Prioriterade grupper Region Skånes arbete med sexuell och reproduktiv hälsa utgörs således av:

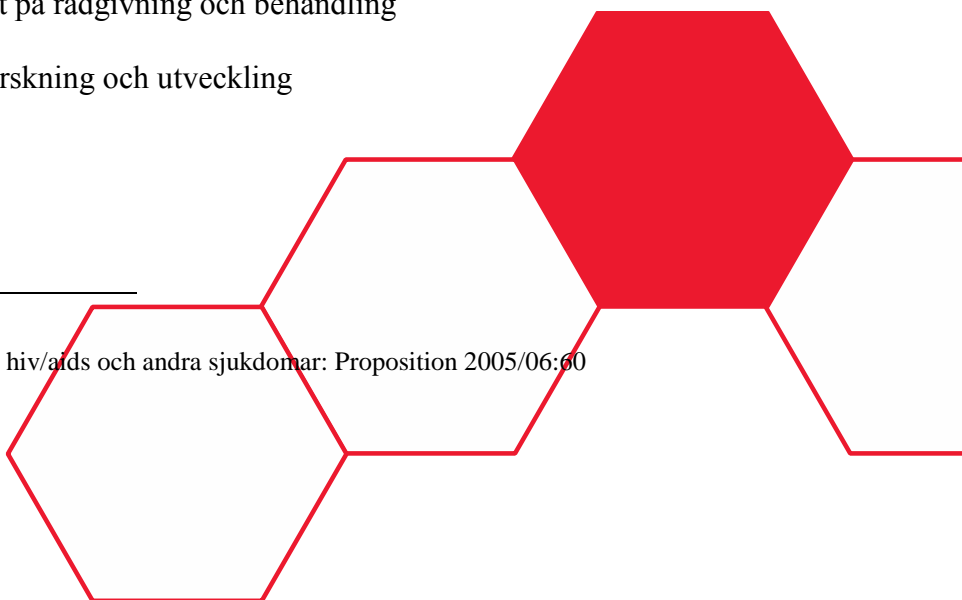
- Män som har sex med män (MSM)
- Personer med injektionsmissbruk
- Personer med utländsk bakgrund
- Ungdomar och unga vuxna upp till 29 år
- Personer utsatta för sexuellt våld
- Individer med funktionsnedsättning

Strategiska inriktningar

I Region Skånes *Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa 2011-2015* utgör följande strategiska områden basen för arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa i Skåne:

- Förebyggande arbete
- Tillgänglighet och jämlik vård
- God kvalitet på rådgivning och behandling
- Samarbete
- Kunskap-forskning och utveckling

² Nationell strategi mot hiv/aids och andra sjukdomar: Proposition 2005/06:60

Förebyggande arbete

Som i allt hälsofrämjande arbete är det viktigt med informerade och delaktiga individer. Detta förutsätter i sin tur att vårdpersonal och andra yrkesgrupper vet vilken vård och vilket stöd som erbjuds och av vem. Tidig information och kunskap om preventivmedelsanvändning är en förutsättning för en förbättrad sexuell och reproduktiv hälsa. Stora vinster kan göras i det preventiva arbetet bland unga om Region Skåne förstärker och utvecklar samverkan med skolans sex- och samlevnadsundervisning. Kondom är det enda preventivmedel som skyddar både mot oönskade graviditeter och sexuellt överförda infektioner. Det är därför viktigt att arbeta för att kondom användningen ökar i riskutsatta grupper. Utvecklingen vad gäller såväl attityder som preventivmedelsanvändning måste följas upp exempelvis genom Ungdomsbarometern och Apotekens försäljningsstatistik.

Tillgänglighet och jämlik vård

Tillgängligheten till rådgivning, behandling och vård inom sexuell och reproduktiv hälsa måste ske på lika villkor. Den geografiska och tidsmässiga tillgängligheten till vård och rådgivning måste därför kartläggas.

Ungdomsmottagningarna spelar en viktig roll för den yngre åldersgruppens tillgång till samtal, preventivmedelsrådgivning och STI-testning. För att kunna ge gruppen unga vuxna (23–29 år) vård och råd på lika villkor behöver behoven och utbudet av vård för denna grupp följas upp. Den nya modellen för Mödrahälsovården har visat sig ge bättre möjligheter till kontinuerliga kontakter med kvinnor från 23 års ålder. Regionala anpassningar kommer att göras till Socialstyrelsens särskilda satsning på jämlik vård och utvecklingen av hälsa på lika villkor ska följas upp via de nationella och regionala folkhälsoenkäterna.

God kvalitet på rådgivning och behandling

För att upprätthålla god kvalitet på råd och behandling behöver kompetensbehovet för professionell vård avseende sexuell och reproduktiv hälsa kartläggas.

Samarbete

För att nå framgång i arbetet med sexuell och reproduktivhälsa krävs ett välfungerande samarbete och kunskapsutbyte mellan hälso- och sjukvården, kommunerna, länsstyrelsen, studenthälsan, studentkårerna och idébarna

organisationer. Även polis och kriminalvård kan i vissa fall vara lämpliga parter för ett samarbete. Region Skåne ska vara drivande i samarbetsfrågor, riktlinjer och i utformandet av lokala avtal med kommunerna för att tydliggöra ansvarsfördelningen.

Kunskap – forskning/utveckling

Forskning och utveckling inom området sexuell och reproduktiv hälsa är nödvändigt för att identifiera kunskapsluckor och behov av nya metoder inom ett viktigt folkhälsoområde i förändring. Redan existerande samarbete med universitet och högskolor bör stärkas och fördjupas. Det krävs även en långsiktig lösning vad gäller utbildning och kompetensförstärkning.

Uppföljning

Handlingsplanen för SRHR i Skåne kommer att följas upp i Region Skånes årsredovisning samt i hälso- och sjukvårdsnämndens uppföljning av det samlade uppdraget till hälso- och sjukvården. Målsättningen är att en delrapport sammanställs för perioden 2013-2014 samt en utvärdering för perioden 2013-2015.

Handlingsplan för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter 2013-2015

För att nå de övergripande målen i enlighet med Region Skånes *Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa 2011-2015* har en handlingsplan tagits fram. Denna innehåller specifika insatser uppdelat på strategiska inriktningar, prioriterade målgrupper samt aktörer i samverkan. Syftet är att ge en tydlig inriktning för hur arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter ska bedrivas i Region Skåne. Handlingsplanen är uppdelad enligt *planerade insatser* samt *pågående insatser*, som ett extra förtydligande gällande prioriteringar.

1. Förebyggande arbete

Planerade insatser	Målgrupper	Samverkar
Skapa metodutveckling för implementering av preventivmedelsrådgivning med fokus på kondom användning i kombination med annat preventivmedel	Ungdomar och unga vuxna	HS-styrning ³ /Huvudansvar UM ⁴ BMM ⁵ KK ⁶ CSH ⁷
Utveckla riktlinjer för uppföljning av genomförd abort så att alltid erbjudande om preventivmedelsrådgivning ingår.	Ungdomar och unga vuxna	HS-styrning/Huvudansvar KK
Verka för att nyanlända flyktingar och anhöriginvandrare i samband med hälsoundersökningen ska få information om SRHR och möjlighet till STI/hiv-testning.	Personer med utländsk bakgrund	HS-styrning VC ⁸

³ Avdelningen för Hälso-och sjukvårdsstyrning

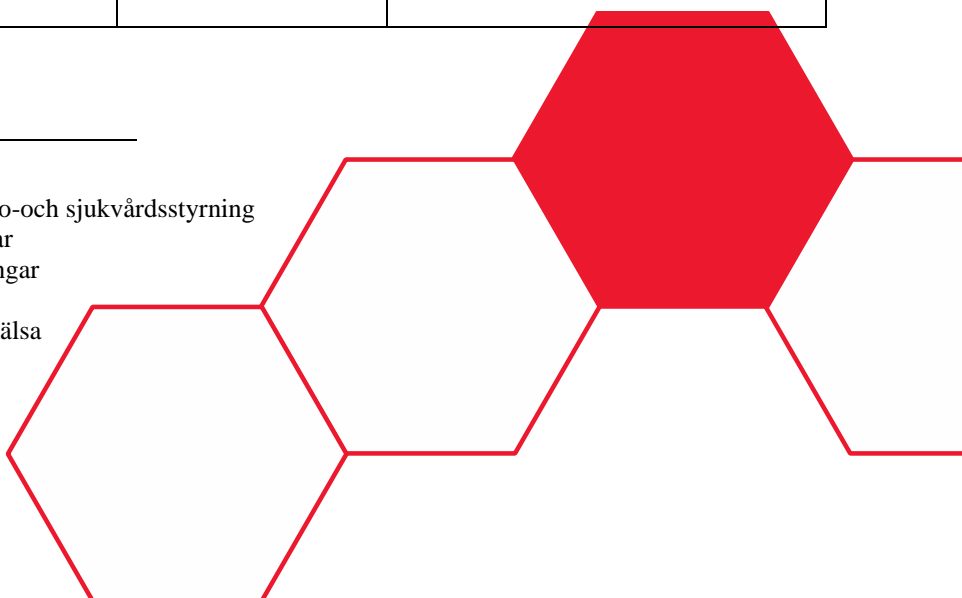
⁴ Ungdomsmottagningar

⁵ Barnmorskemottagningar

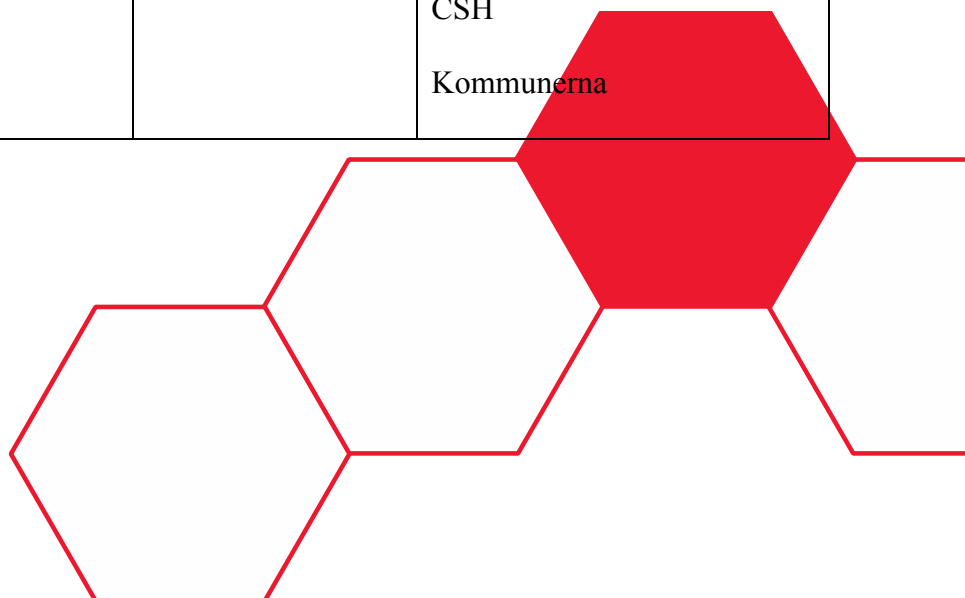
⁶ Kvinnokliniker

⁷ Centrum för sexuell hälsa

⁸ Vårdcentraler

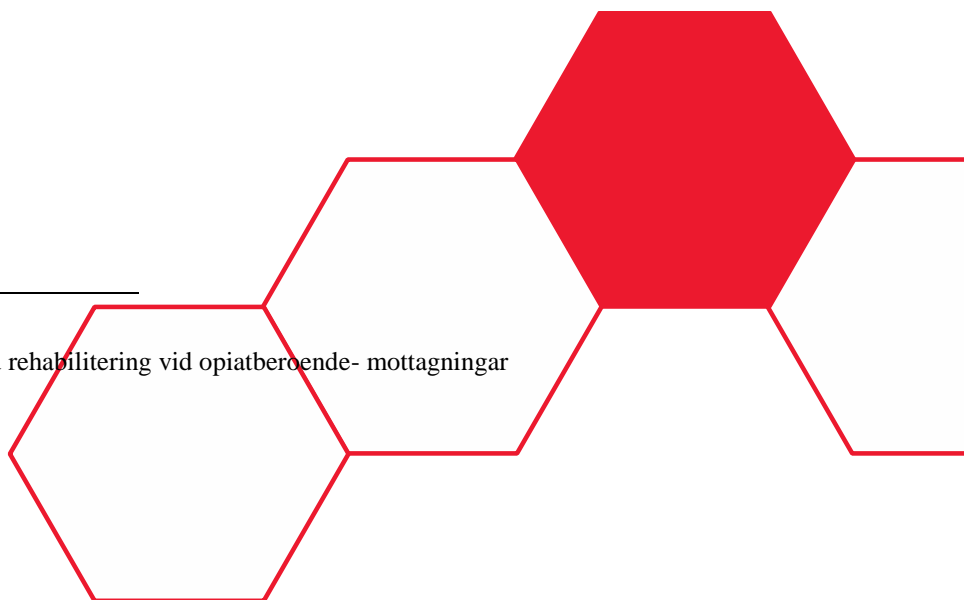

Pågående insatser	Målgrupper	Samverkar
<p>Fortsätt drift och utveckling av klamydiatest via internet samt fortsatt marknadsföring av: www.klamydiatest.nu</p>	<p>Ungdomar och unga vuxna</p>	<p>CSH/Huvudansvar Labmedicin Skåne Smittskydd Skåne Enheten för folkhälsa och social hållbarhet Enheten för kommunikation</p>
<p>Fortsätt arbetet för att uppnå minskad tid mellan STI/hiv-testning och risktillfälle</p>	<p>Alla målgrupper Särskilt MSM</p>	<p>Enheten för Folkhälsa och social hållbarhet UM BMM CSH/Hud/STI-mottagningar Infektionskliniker KK VC Idéburna organisationer</p>
<p>Fortsätt driften av utdelning av gratis kondomer via skolhälsovård/socialförvaltningar</p>	<p>Ungdomar och unga vuxna</p>	<p>Smittskydd Skåne/Huvudansvarig CSH Kommunerna</p>

<p>Verka för att sprutbytesverksamhet och satsningar riktade mot missbrukare inkl. metadon</p> <p>/subutex-programmen ska kunna fortsätta erbjuda rådgivning och testning för hepatit/hiv plus fokus STI</p>	<p>Personer med injektionsmissbruk</p>	<p>Infektionskliniker som bedriver sprutbytesprogram</p> <p>LARO-mottagningar⁹</p>
<p>Fortsätt testning av hiv/syfilis/hepatit B/C för nyanlända/asylsökande i samband med hälsoundersökningen</p>	<p>Personer med utländsk bakgrund</p>	<p>HS-styrning</p> <p>VC</p> <p>Berörda myndigheter</p>

⁹ Läkemedelsassisterad rehabilitering vid opiatberoende- mottagningar

2. Tillgänglighet och jämlik vård

Planerade insatser	Målgrupper	Samverkar
Tillgodose behovet av tillgänglig och jämlik vård, genom tilläggsuppdrag Sex-och samlevnadsmottagningar (SESAM) inom ramen för vårdval hud.	Unga vuxna Individer med funktionsnedsättning Personer med utländsk bakgrund MSM	HS-styrning/Huvudansvar
Utveckla tillgänglighet genom att väntetid till preventivmedelsrådgivning ska vara högst två veckor och testning av STI/hiv utan symptom ska kunna erbjudas inom 7 dagar.	Alla målgrupper	HS-styrning/Huvudansvar UM BMM CSH/Hud/STI-mottagningar KK VC
Öka tillgänglighet genom utökade telefontider, internetbokning, sms-bokning, drop-in och anpassade öppettider.	Alla målgrupper	Berörda enheter i RS
Öka den geografiska tillgängligheten av snabbsvarstest för HIV	MSM Personer med utländsk bakgrund	Enheten för Folkhälsa och social hållbarhet Hud/Infektionskliniker CSH Idéburna organisationer
Öka den geografiska tillgängligheten till sprututbytesmottagningar så att personer med injektionsmissbruk i Skånes fyra största städer får tillgång till rena sprutor och kanyler, samt hälsokontroller	Personer med injektionsmissbruk	HS-styrning/Huvudansvar Infektionskliniker

Pågående insatser	Målgrupper	Samverkar
Fortsätt satsningen på gratis akut p-piller upp till 23 år och att dessa finns tillgängliga på berörda enheter i RS	Ungdomar och unga vuxna	UM BMM CSH Hudkliniker/Infektionskliniker STI-enheter Studenthälsan, Malmö, Lund, Kristianstad, Helsingborg.

3. God kvalitet på rådgivning och behandling

Planerade insatser	Målgrupper	Samverkar
Utveckla gemensamma riktlinjer avseende möjlighet att erbjuda STI/hiv-testning/behandling och sexologisk rådgivning/behandling.	Alla målgrupper	HS-styrning Berörda enheter i RS Smittskydd Skåne
I samband med första gynekologiska cellprovet ska kvinnor upp till 25 år även erbjudas möjlighet till preventivmedelsrådgivning och STI/hiv-provtagning.	Unga vuxna (kvinnor)	HS-styrning BMM

Pågående insatser	Målgrupper	Samverkar
Fortsätt kontinuerlig utbildning och fortbildning av smittspårare	Alla målgrupper	Smittskydd Skåne Berörda enheter i RS
Fortsätt tillämpningen av framtagna manual för smittspårning: <i>”Smittspårning vid sexuellt överförbara sjukdomar</i>	Alla målgrupper	UM BMM STI mottagningar Infektionskliniker KK VC

4. Samarbete

Planerade insatser	Målgrupper	Samverkar
Verka för ett utökat samarbete mellan Region Skåne och studenthälsan på resp. högskoleorter genom lågtröskel-mottagningar, exempelvis enligt den modell som finns i samverkan med Malmö Högskola.	Ungdomar och unga vuxna Personer med utländsk bakgrund	HS-styrning Enheten för Folkhälsa och social hållbarhet STI-mottagningar UM Lunds Universitet Malmö Högskolor
Pågående insatser	Målgrupper	Samverkar
Fortsätt utvecklingen av att stärka samarbetet mellan UM, skolan samt övriga berörda verksamheter inom Region Skåne. Samverka kring ”vem gör vad?”	Ungdomar och unga vuxna Individer med funktionsnedsättning	HS-styrning UM Berörda enheter i RS Kommuner
Stärk samverkan med idéburna organisationer och föreningar för personer med utländsk bakgrund.	Personer med utländsk bakgrund	HS-styrning Enheten för Folkhälsa och social hållbarhet Idéburna organisationer Kommuner
Fortsätt verka för att information om rådgivning och vård om sexuell och reproduktiv hälsa ges via SFI	Personer med utländsk bakgrund	HS-styrning Enheten för Folkhälsa och social hållbarhet Idéburna organisationer Kommuner Berörda myndigheter

5. Kunskap- Forskning/Utveckling

Planerade insatser	Målgrupper	Samverkar
Skapa gemensamma riktlinjer för vård och dokumentation av individer som drabbats av sexuellt våld inklusive könsstympning	Personer utsatta för sexuellt våld	HS-styrning Berörda enheter i RS
Tillgodose det regionala behovet av samordning, kompetensförsörjning, kunskapsspridning och preventionsarbete genom att inrätta en regional stödfunktion/kunskapscentrum inom SRHR med inriktning på STI/hiv.	Alla målgrupper	HS-styrning /Huvudansvar Berörda enheter i RS Lunds Universitet Malmö Högskola

Pågående insatser	Målgrupper	Samverkar
Fortsätt epidemiologisk bevakning av STI/hiv med återkopplingsansvar till berörda verksamheter inom området sexuell hälsa	Alla målgrupper	Smittskydd Skåne Infektionskliniker Klinisk mikrobiologi
Fortsätt utvecklingen av kunskapsområdet SRHR genom kunskapsgenerering och kunskapsspridning	Alla målgrupper	Berörda enheter i RS Lunds Universitet Malmö Högskola Idéburna organisationer
Fortsätt utbildningsinsatsen genom projektet <i>Kondomkunskap</i> , riktad till vårdpersonal inom Region Skåne, skolhälsovård och inom socialförvaltningar	Ungdomar och unga vuxna	Smittskydd Skåne /Huvudansvar CSH UM STI- mottagningar Kommuner
Fortsätt satsningen på förstärkning av HBTQ-kompetens och att motverka stigmatiseringen av hiv positiva i vården, exempelvis genom HBT-certifiering.	Alla riskgrupper	HS-styrning Berörda enheter i RS

Regional stödfunktion/kunskapscenter för STI/hiv-prevention och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Utöver insatserna ovan i *Handlingsplan för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) 2013-2015*, behövs förstärkning i form av en regional stödfunktion/kunskapscenter. Syftet är att tillgodose det regionala behovet av samordning, kompetensförsörjning, kunskapsspridning och preventionsarbete.

Nuläge

Arbetet med STI/hiv-prevention och övrig sexuell hälsa bedrivs i Skåne av en mängd olika aktörer. Region Skåne driver ungdomsmottagningar, barnmorskemottagningar och vårdcentraler, hud/STI-mottagningar samt Centrum för sexuell hälsa, kvinnokliniker och infektionskliniker. Aktörer för SRHR i Region Skåne är exempelvis även Smittskydd Skåne, Enheten för Folkhälsa och social hållbarhet samt Labmedicin Skåne. Kommunerna arbetar preventivt genom bland annat skolhälsovård och idéburna organisationer fokuserar på ett brett preventivt arbete med information, stöd och råd samt även hiv-testning genom snabbsvarstest.

Behov av regional stödfunktion/kunskapscenter

För alla dessa aktörer och verksamheter behövs ett samordningsstöd på central regional nivå för att kunna tillgodose behovet av samordning, kompetensförsörjning, kunskapsspridning och preventionsarbete. Denna stödjande verksamhet är i nuläget otillräcklig i Skåne. Det behövs en resurs som kan erbjuda ett utbud av utbildningsinsatser för att stärka och upprätthålla kompetens ute i verksamheterna, även de som inte har som primärt fokus sexuell hälsa. Preventionskampanjer, ofta nationellt igångsatta, egna regionala och lokala initiativ bör även samordnas för att få maximal effekt.

En ytterligare uppgift för ett kunskapscentrum är att se till att behov av tillgänglighet till jämlik och god vård i linje med ordinarie uppdrags och uppföljningsprocesser. Det behövs också en samlande resurs för att säkerställa att mål och handlingsplaner genomförs.

I likhet med andra landsting bör Regin Skåne etablera en regional stödfunktion/kunskapscentrum inom SRHR, motsvarande *Stockholms läns landstings enhet för sexualitet och hälsa (LFA)*, *Västra Götalands Kunskapscentrum för sexuell hälsa* eller *Östergötlands läns landstings Kompetenscenter STI*.

Sammanfattning

En central stödfunktion/kunskapscentrum bör inrättas för att tillgodose det regionala behovet av samordning, kompetensförsörjning, kunskapsspridning, preventionsarbete och uppföljning.

